

Historiens eko

”Raoul Wallenbergs gärning är en ständigt uppfordran i en tid med underskott på personligt mod för att stå upp för andra. Svenska institutets turnerande internationella utställning om Raoul Wallenberg – just med titeln ”För mig finns inget annat val” – öppnades i förra veckan i Budapest – i ett Ungern som har Europas största öppet antisemitiska parti och där romer förföljs. Idag talar Ungerns näst största parti åter om huvudstaden som Judapest – ett uttryck som också Palkorsarna använde på Raoul Wallenbergs tid.

Antisemitismen är inte en smärtsam historisk erfarenhet, utan en levande verklighet. Vi ser en växande nationalism, inte minst i vårt Europa. Historien må aldrig upprepa sig på exakt samma sätt, men ekot från historien ringer i vår tid.”

Olle Wästberg

ur tal i Stockholms stora synagoga på Förintelsens minnesdag 2012

Raoul Wallenbergåret 2012

Civillurage och kamp mot antisemitism och främlingsfientlighet är viktiga teman under Raoul Wallenbergåret.

I år är det 100 år sedan Raoul Wallenberg föddes. Med anledning av detta har regeringen utnämnt 2012 till Raoul Wallenbergåret. En rad aktiviteter kommer att genomföras i Sverige och utomlands för att uppmärksamma Wallenbergs gärning och öde liksom det fortsatta behovet av ökad tolerans och respekt för de mänskliga rättigheterna.

Wallenbergs unika insatser i Budapest 1944-45 för att rädda judar undan Förintelsen speglas i Svenska institutets vandringsutställning ”To me there’s no other choice – Raoul Wallenberg 1912-2012”. Utställningen vill även befrämja dialog om frågor som tolerans, demokrati och civillurage. Den öppnades i Budapest i januari och kommer därefter att visas i New York, Washington, Moskva, Tel Aviv, Berlin, Toronto och Winnipeg.

Forum för levande historia har tagit fram ett studiematerial om Raoul Wallenberg och genomför flera aktiviteter under året. Under våren visar Lidingö stad, där Wallenberg föddes, en utställning i hans namn. På Mauer-museum (Museum Haus am Checkpoint Charlie) i Berlin invigdes i januari ett permanent utställningsrum till Wallenbergs minne.

Många av de arrangemang som genomförs riktas till barn och unga. ”Vi hedrar honom bäst genom att förmedla kunskap till de yngre generationerna om både Raoul Wallenberg som person och om betydelsen av individuellt ansvar och personligt

FOTO KARL GABOR

Olle Wästberg är regeringens samordnare för Raoul Wallenbergåret.

mod i avgörande situationer”, säger Olle Wästberg, regeringens samordnare för Raoul Wallenbergåret.

”Under Raoul Wallenberg 2012 vill vi synliggöra behovet av tolerans för utsatta grupper av alla slag, både i kampen mot antisemitism och främlingsfientlighet”, säger Wästberg. ”Raoul Wallenbergs insatser under Förintelsen visar att en människas individuella gärningar kan göra skill-

Posten uppmärksammar 100-årsminnet av Raoul Wallenberg med ett nytt frimärke.

nad. Han är en förebild, både i Sverige och världen.” Läs mer på www.raoulwallenberg2012.se

Bidrag till antidemokrater oroar Sabuni

JÄMSTÄLLDHETSMINISTER NYAMKO SABUNI har givit Ungdomsstyrelsen i uppdrag att se över sina regler och rutiner vid bidragsgivning. Bakgrunden är rapporter om att

organisationer som inte bedrivit verksamhet i enlighet med demokratiska värderingar erhållit stöd från myndigheten. Det handlar, skriver Sabuni, om ”verksamheter som

förordad homofobi, antisemitism och där föredragshållare som försvarat självmordsbombare anlitas.”

Dessa uppgifter är oroande, skriver Sabuni. ”Bi-

dragen får aldrig fördelas till verksamheter som strider mot demokratiska värden, mot skyddet för mänskliga rättigheter eller jämställdhet mellan kvinnor och män.”

Säg ifrån!

Willy Silberstein

Ordförande för Svenska kommittén mot antisemitism

JAG TROR ATT jag skrivit det tidigare. Innan jag blev ordförande för Svenska kommittén mot antisemitism förstod jag nog inte hur stort problemet med hat mot judar är.

Nu gör jag det.

Låt mig ta ett i skrivande stund lika aktuellt som trist exempel. Det kommer från Danmark. En lyssnare ringer till det direktsända programmet Mortens aften. Det sänds i public servicekanalen Radio24syv vilket jag, som en varm anhängare av public service, tycker förpliktar.

Det är Peter från Österbro som ringer, berättar tidningen *Kristeligt Dagblad*. Peter får spotta ur sig den ena judehatande loskan efter den andra. Han avbryts inte, han ifrågasätts inte. Tvärtom får han eldunderstöd från Michel Doddis som är gäst i studion.

Att en knäppskalle råkar sitta i studion under en direktsändning händer, fråga mig. Efter många år på Sveriges Radio vet jag att direktsändning kan vara ett äventyr på slak lina. Men en programledare måste bestämt sätta ned foten. I Sverige, och jag är rätt säker på att reglerna är lika i Danmark, förväntas programledare faktiskt att aktivt ta ställning och vara partiska. För demokrati och mot rasism.

Men den danske studioreportern gör något helt annat. Han försöker att skoja bort Peter som bland annat är upprörd över att det gått så långt att antisemitismen plötsligt blivit något negativt.

Han frågar under loskandet i judehatets tecken: talar i om jyder eller jöder? Det vill

”Jag vet själv att det ibland är jobbigt att säga ifrån när en nedsättande kommentar fälls om en muslim, en rom, en jude vid fikabordet. Men det är just där kampen mot fördomar börjar.”

säga: talar ni om jylländare eller judar.

Historien hade kunnat sluta här. Det gör den tyvärr inte.

För tack och lov blev det liv efter det inträffade. Kritiken från lyssnare blev hård och programledaren ifrågasattes.

Men som den egensinnige man programledaren Morten Vammen ger intryck av att vara, sände han hela samtalet i repris dagen därpå.

Jag tycker att det här har flera dimensioner. En är att det som självklart var tabu för ett antal år sedan nu släpps fram. Gå ett eller två decennier bakåt i tiden och detta hade varit helt otänkbara, punkt. Nu släpps hatet fram och repriseras till och med i en public servicekanal i dansk radio.

EN ANNAN ASPEKT handlar om civilkurage. Jag vet själv att det ibland är jobbigt att säga ifrån när en nedsättande kommentar fälls om en muslim, en rom, en jude vid fikabordet.

Men det är just där kampen mot fördomar börjar. I det lilla samtalet, i din sfär, bland vänner, bekanta eller människor du just träffat.

Hat och fördomar får aldrig normaliseras, aldrig bli en accepterad del av vardagen och det offentliga samtalet. Men för att så inte ska bli fallet måste vi bli mycket bättre på att säga ifrån, ifrågasätta och argumentera emot.

Det finns faktiskt en parallell till det som inträffade i dansk radio. I Studio ett i Sveriges Radio fick professor Claes G Ryn lägga ut texten om att det inte är Obama eller den amerikanska regeringen som styr amerikansk politik. USA, förklarade han, styrdes egentligen av en sorts ”permanent” hemlig skuggregering. Ryn exemplifierade genom att peka på ett antal medarbetare i den amerikanska administrationen med judisk bakgrund och antydde att dessa tjänade Israels intressen. (Se artikel på sidan 7).

Att professor Ryn har denna typ av åsikter är ingen nyhet. Märkligare är att Sveriges Radio fortsätter att anlita honom som en respekterad expert.

Jag tycker också att det är beklagligt att inte programledarna hade bättre kunskaper. Då hade de säkert gått på Ryn. I stället fick han föra fram sina konspirationsteorier utan att bli ifrågasatt.

Willy Silberstein

Ordförande för Svenska kommittén mot antisemitism

Vem är turk?

FOTO: DILAN BOZVEL

*Cem Bonomo tvingades bemöta frågor som
"Men om ni är jude, hur kan ni då vara turk?"*

SVARET BEROR PÅ när vi ger oss in i handlingen - och var. Om vi frågat en förnäm muslim i Istanbul, för hundrafemtio år sedan, skulle svaret ha blivit: "En turk, det är en fattig bonde." Han själv skulle inte definierat sig som turk. De så kallade ungturkarna, som kom till makten i det osmanska väldet för hundra år sedan, ville gjuta nytt liv i begreppet, och skapa en turkisk nation. Ungturkarna försvann ur historien, men en av dem, krigshjälten Mustafa Kemal, skapade den turkiska republiken på 1920-talet. För honom var språket inträdesbiljetten till den nya nationen.

Under sultanen hade de olika minoriteterna talat sina språk, och ingen hade tittat snett på dem för det. Men nu, under kulten av det turkiska språket, hutades greker, armenier och judar åt på gatan med parollen "Vatandaş, türkçe konuş!" - Medborgare, tala turkiska.

STOR FÖRVIRRING

Mustafa Kemal, som tog sig namnet Atatürk, satte islam på plats med en rad hårdhänta åtgärder. All religion bannlystes från det offentliga livet. Men här är det moderna Turkiets paradox: Trots all sekularisering skulle det visa sig att få turkar, inte ens de styrande, kunde betrakta icke-muslimer som turkar. Under 1930-talet förföljdes och utplundrades armenier, greker och judar med groteska skatter, som tvingade dem att sälja sina rörelser eller utvandra.

Än idag förblir en icke-muslim en främling i turkars ögon. Nyligen, då den unge popsångaren Cem Bonomo utsågs att representera Turkiet i Eurovisionsschlagertävlingen, utbröt stor förvirring när det framkom att han var jude. Bonomo fick fullt upp med att parera frågor som: - Men om ni är jude, hur kan ni då vara turk?

Frågan ställdes inte för att såra, den var ett uttryck för oförstådd förvåning. Bonomo värjde sig med den äran, men saken belyser republikens paradoxala misslyckande: efter alla år av sekularisering är nationsbegreppet fortfarande insyltat med religiös identitet, så att en turkisk jude låter som en självmotsägelse.

DÖNME

"Arkeologiska museet" står det över portalen till en romantisk tvåvåningsbyggnad i det gamla Thessaloniki, Greklands andra stad,

som fram till i december 1912 var det osmanska väldets andra stad, Saloniki.

Inte ett ord om att huset, översållat med arabesker och med fyra utsirade tornhuvar i hörnen, egentligen är en moské, uppförd av ättlingarna till de judar som flydde Spanien 1492.

Historien om hur fromma judar i slutet av sextonhundratalet blev muslimer är fantastisk, men den skall inte berättas här. De judiska muslimernas sekt, dönme, förföljdes aldrig i det osmanska väldet. 1922, under den brutala turkisk-grekiska folkomflyttningen tvingades de i egenskap av muslimer bort från Thessaloniki, vilket räddade dem från nazisterna, som inte bekymrade sig om judars religion.

De flesta dönme flyttade till Istanbul. I den turkiska republiken för de illa. Deras egendom konfiskerades och de misstroddes - med orätt - för att praktisera judendom i hemlighet. De flesta emigrerade eller gifte sig med turkar. Den förbluffande dönme-religionen existerar inte längre.

Men den lever desto starkare i fantasin. En av de senaste årens turkiska bestsellers heter "Tayyip och Emine - Moses barn". Dess tes är

"De flesta omstridda turkar hamnar förr eller senare på ett dramatiskt bokomslag, med ansiktet inramat av en davidsstjärna."

att den islamistiske premiärministern Tayyip Erdoğan och hans hustru Emine inte är några riktiga turkar, utan dönme, som leder en komplot för att sabotera den sekulära republiken.

Ingen tordes skriva några sådana böcker om republikens grundare Mustafa Kemal Atatürk, född och uppväxt i Saloniki. Oppositionen mot honom fick söka sig mer diskreta vägar. Det viskades att han var en dönme, och att hans plan var att leda de fromma turkarna i ett ateistiskt fördärv. Det är ett slitstarkt förtal som hänger med än idag.

1993, när Tansu Çiler, Turkiets första kvinnliga premiärminister, trädde till var det bara en tidsfråga innan ryktesmaskinen var igång: Den blonda damen var i själva verket en "vit muslim", en annan term för dönme.

STÄMPLAS SOM JUDAR

Turkiets traditionella minoriteter är borta, reducerade till spillror av åldringar. I sin minnesbok om hemstaden Istanbul minns Orhan Pamuk hur barndomens kosmopolitiska miljö efterhand slätades ut när den ena efter den andra av de icke-turkiska klasskamraterna utvandrade.

Under sin valkampanj i våras rasade Erdoğan mot Israel och mot den internationella judendomen i ordalag som är otänkbara i Europa. Oppositionsledaren Kılıçdaroğlu, tillsammans med Reuters, *The Economist* och alla andra som kritiserat den hetlevrade premiärministern var en enda gemen judisk sammansvärjning.

Desto mer förvirrande är det då att se premiärministern attackerad med samma mynt. Men de flesta omstridda turkar hamnar förr eller senare på ett dramatiskt bokomslag, med ansiktet inramat av en davidsstjärna. Förr placerade bokhandlarna sådana verk i enklare boklådor ute på gatan. Nu figurerar de prominent i den internationella flygplatsens bokhandel.

Häromåret kom en tjock bok ut om hur Orhan Pamuk var jude och i händerna på dunkla makter. Jag frågade honom hur det kändes.

- Det är deprimerande. Men det är också ett tecken på att du nått fram. Först när någon stämplar dig som dönme eller jude vet du att det blivit nåt av dig.

Nathan Shachar

*Nathan Shachar är Dagens Nyheters
korrespondent i Jerusalem.*

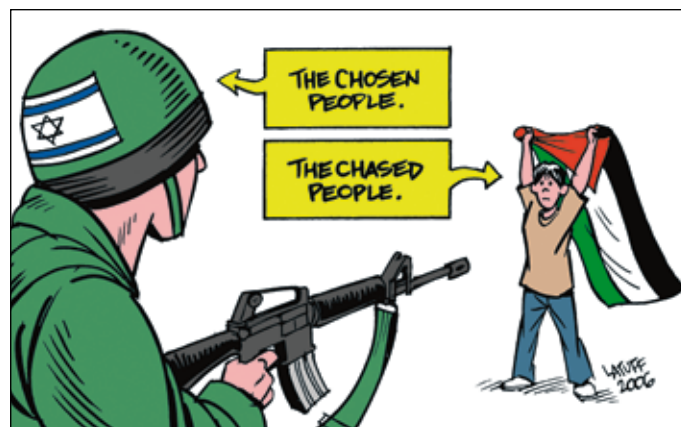
SVENSK BOK HYLLAR

ILLUSTRATIONER: CARLOS LATUFF

Enligt Latuff kontrolleras USA av en främmande makt – Israel.

Nyligen gav Verbal förlag ut boken *Med pennan som vapen*, om den brasilianske tecknaren Carlos Latuff och hans bilder. Jonathan Leman och Mikael Tenhunen kritiserar utgåvan. Latuff anknyter återkommande till antijudiska motiv i sin politiska agitation, skriver de.

”Det utvalda folket” refererar inte till Israel, utan till judar som grupp.

IVAR ANDERSEN, TIDIGARE redaktionschef på tidningen *Arbetaren*, utkom före jul med ett urval av den brasilianske tecknaren Carlos Latuffs bilder med titeln *Med pennan som vapen*. Kritik mot Israel och USA utgör huvudteman. Det är inte kritiken mot Israel som är det problematiska utan de antijudiska teman som ständigt återkommer i hans bilder.

Så här presenterar Andersen Latuff: ”Den tecknade bilden har en brännhet politisk kraft, det visade inte minst Muhammedkarikatyrerna. Men Carlos Latuff sparkar inte nedåt. I sina satirteckningar tar han alltid parti för de maktlösa. För första gången samlas nu ett urval av den brasilianske satirikerns verk i en bok.” ”I mer än tio år har han skoningslöst häcklat makten. Han har skildrat kampen mot Israels ockupation och USA:s krig. Och han har anklagats för antisemitism och rasism.”

FÖRDOMSFULLT FÖRSVAR

Om man försvarar bilder med antijudiska teman med att de utgör en kritik mot makten, blir det försvaret i sig antisemitiskt. Det bygger på premissen att makten innebär ”judarna”. Eftersom Andersen inte verkar förstå vad det antijudiska i Latuffs verk är, så förstår han sannolikt inte heller det antijudiska i sitt försvar. I den här texten ska vi klargöra exakt vad det är som är antisemitiskt.

Andersen och konstvetaren Elisa Rossholm slår i bokens introduktion fast att Latuff inte tecknar antisemitiska bilder.

Latuff kan kritiseras av flera skäl. Man kan utifrån Latuffs bilder ifrågasätta hans selektiva engagemang för demokratiaktivister. Han har exempelvis tecknat många bilder om kampen mot Mubaraks regim i Egypten. I Iran har han ställt upp i en officiellt sanktionerad teckningstävling och det är svårt att finna bilder

till stöd för den iranska demokratikampen. Hans teckningar till kvinnors försvar bygger på att kvinnor skulle vara väsensskilda män. Vi väljer här att enbart fokusera på det antisemitiska.

Latuff förklarade själv i en intervju att ”mina serier har inget fokus på judarna eller på judendomen”. Han menar att han kritiserar Israels militärmakt som en amerikansk satellit i Mellanöstern som företräder amerikanska intressen.

”SIONISMEN” SOM KONSPIRATION

Men en titt i Latuffs Twitterflöde visar att han inte drar sig för att fälla omdömen om ”judarna”. I mars skrev han att de flesta judarna har övergivit en tradition av humanism.

En viktig komponent i myten om judarnas påstådda världsherravälde är att USA styrs av ”sionister”, och det här är något som

förekommer i Latuffs bilder. I *Med pennan som vapen* är dessa bilder inte med. Istället presenterar Andersen ett urval av bilder där Latuff utmålar Israel som styrt av USA.

Bilderna knyter på ett tydligt sätt an till ett antijudiskt tänkande och utgör något annat än kritik mot USA:s och Israels politik. I Latuffs tankevärld styr ”sionisterna” över världens främsta supermakt, kulturutbud, och finans. Även om ordet sionist används är konspirationsteorierna desamma som i klassisk antisemitism.

På en av Latuffs bilder kan man till exempel se en vakt på Guantanamo Bay tecknas som ”sionistisk polis”. Det här är myten om sionismen som något som handlar om betydligt mer än Israel. Den framställs här som en global förtryckande kraft som till och med står över världens främsta supermakt – USA. ”Sionisterna” påstås styra USA, och

ANTISEMITISK TECKNARE

Latuff likställer återkommande Israel med Nazityskland och dess politik med Förintelsen. Denna bild publicerades på Förintelsens minnesdag 2009. Latuff kom på delad andraplats i den antisemitiska teckningstävlingen "Holocaust cartoon contest" i Iran 2006. Andraplatsen delades med en fransk tecknare, historierevisionist och medarbetare i den högerextrema tidningen *Rivarol*.

Sionismen som global konspiration. I denna bild kallas USA:s armé "sionistisk polis".

krigen i Afghanistan och Irak är "sionisternas" krig.

"DET UTVALDA FOLKET"

Idén om "utvaldhet" i antisemitisk propaganda handlar om att framställa överlägsenhet och hat mot icke-judar som särskilt judiska egenskaper. Latuff pekar ut en israelisk soldat som "The chosen people". Han använder en term som innebär att judarna som kollektiv, inte Israels militär, pekas ut som Palestinas förtryckare.

Latuff gör systematiskt en koppling mellan Förintelsen och ockupationen av Palestina. Han hävdar själv, vilket också återges i bokens inledning, att han inte angriper det judiska utan kritiserar Israel precis som andra stater: "Om de vore kristna, muslimer eller buddhister hade jag kritiserat dem på samma sätt."

Det räcker med att titta på Latuff's bilder för att se att det påståendet är falskt. Om och om

igen beskrivs Israel som offret som blivit bödel, som en repris av Nazityskland. Det är knappast en slump att det är just Nazityskland och folkmordet på judar som man drar paralleller till. Det är det judiska Latuff aktualiserar genom att göra den kopplingen. Latuff är inte ensam om det greppet, tvärtom är det ett vanligt tema i efterkrigstidens antisemitism.

PÅHITTADE TABUN

Konstvetaren Elisa Rossholm, som skrivit en essä i *Med pennan som vapen*, beskriver Latuff's sätt att teckna som ett försök att "tvinga fram en svårhanterlig debatt om vad som får och inte får sägas i konflikten mellan Israel och Palestina".

Vi kan ständigt ta del av rapportering av Israel-Palestina konflikten och enligt oss i många fall berättigad och viktig kritik mot Israels politik. Det är ett av de mest bevakade konfliktområdena

i världen, och en av de mest omdebatterade konflikterna.

Vad är det för svårhanterlig debatt som ska stimuleras fram? Israelkritiken blir knappast bättre av antijudiska teman. Tvärtom, de grumlar förståelsen av konflikten och skillnaden mellan Israelkritik och antisemitism, vilket inte enbart gynnar antijudiska krafter världen över utan också de makthavare i Israel som tar varje tillfälle som ges att förknippa kritiker av landets politik med antisemitisk propaganda. Dessutom kan en antirasist aldrig acceptera att en konflikt eller ett förtryckt folk används som en förevändning för spridning av rasistiska idéer.

Det är inte bara Israel-Palestina konflikten som exploateras i grumliga syften. På samma sätt utnyttjar antimuslimska krafter till exempel förföljelser av kristna egyptier för att föra fram sin islamofobiska propaganda. Rasismen

får inte legitimeras under parollen solidaritet med ett förtryckt folk.

Andersen skriver att Latuff inte sparkar nedåt. Det är här problemets kärna finns. Är det fritt fram att använda alla gamla antisemitiska klichéer så länge Israel finns med i bilden? Israelkritik är inte antisemitism, men även det motsatta gäller: antisemitism kan inte betecknas som Israelkritik.

Vi efterlyser en konsekvent antirasistisk Israelkritik. Den förutsätter en medvetenhet om och ett avståndstagande från antisemitism.

Mikael Tenhunen Jonathan Leman

Mikael Tenhunen är studerande. Jonathan Leman är föreläsare och reporter på tidskriften *Expo*.

Artikeln publicerades ursprungligen i *Fria Tidningen* 19/1 2012. Repliker av Ivar Andersson 19/1 och Susanna Martelin 1/2 kan läsas på www.fria.nu

Antisemitism i dagens Tyskland

En ny rapport visar att antisemitismen är djupt förankrad i det tyska samhället. Den är central i högerextrema och islamistiska grupper, men oroväckande utbredd även i bredare opinioner.

Antisemitiska attityder förekommer i "betydande omfattning" i det tyska majoritetssamhället. Uppfattningarna grundas på "vitt spridda fördomar och djupt rotade klichéer respektive elementär okunskap om judar och judendom". Det skriver författarna till den uppmärksammade rapporten "Antisemitism i Tyskland" som presenterades för förbundsdagen i januari i år.

Rapporten har sammanställts av en oberoende expertkommission, tillsatt av förbundsdagen 2008, under ledning av historikerna Peter Longerich och Juliane Wetzel. Syftet har varit att utifrån befintlig forskning beskriva den samtida antisemitismen i Tyskland, belysa det preventiva arbete som görs och föreslå åtgärder för att förbättra arbetet mot judefientlighet.

Författarna presenterar en bekymmersam bild, men pekar också på kunskapsluckor. Utifrån resultaten från en rad attitydundersökningar dras slutsatsen att runt 20 procent av den tyska befolkningen bär på antijudiska attityder. Bland dessa återfinns traditionella uppfattningar som att judar har för stort inflytande eller att judehatet är självförvällat. Men där finns också efterkrigstida konstruktioner som att judar exploaterar Förintelsen för egna syften liksom antisemitiska former av "Israelkritik".

"JUDE" SKYMFORD PÅ SKOLOR

Den försvagning av antisemitismen som kunde observeras mellan 1950- och 1970-talet, delvis som ett resultat av att den äldre generation som präglats av nazismen gradvis lämnade scenen, har sedan 1980-talet ersatts av en fluktuerande utveckling. Enligt rapporten sammanhänger vågrörelserna inte sällan med uppgörelser med nazismen liksom med skendens i Mellanöstern.

Om det bland invånarna i de östra delstaterna (forna DDR) på 1990-talet fanns en jämförelsevis lägre andel antijudiskt inställda, har andelen i dag klättrat upp till samma nivå som i övriga Tyskland. Vid en jämförelse med andra europeiska länder befinner sig Tyskland, när det gäller utbredning av antisemitiska attityder, någonstans i mitten. Nivåerna är högre än i länder som Holland och Storbritannien, men klart lägre än i länder som Ungern, Polen och Portugal.

Vad gäller omfattning och konsekvenser av vardagliga uttryck för antisemitism är kunskapen osäkrare, fastslår författarna. Flera rapporter pekar dock på att smädelse och exkludering av judar inte är ovanligt. Antisemitiska uppfattningar florerar på mängder av bloggar och andra Internetforum och "jude"

har blivit ett icke ovanligt skymförd på skolgårdar.

I samband med fotbollsmatcher i lägre serier skanderas återkommande antijudiska slagord. En av klubbarna som regelmässigt drabbas är Tennis Borussia Berlin, som hade många judiska spelare och supportrar på 1930-talet. Vid en match 2009, till exempel, skanderade delar av motståndarlagets supportrar "Alla judar är svin".

EXTREMHÖGERN OCH ISLAMISTER

Rapporten diskuterar också politisk extremism och drar slutsatsen att högerextremism och drar slutsatsen att högerextremism – alltifrån NPD till renodlat nazistiska "autonoma nationalisterna" – fortsatt utgör den viktigaste politiska bäraren av antisemitism i Tyskland. I dessa miljöer utgör judehat en grundläggande ideologisk beståndsdel. Propagandan sammanbinds med hat även mot andra grupper liksom med angreppspunkter som "globalisering", "invandring", "Israelkritik" och "historiebearbetning". Vissa grupper ger uttryck för ett öppet och direkt judehat, medan andra, i syfte att kringgå lagstiftningen och appellera till bredare opinioner, förmedlar antisemitiska budskap via antydningar och kodspråk.

Högerextremister står också bakom mer än 90 procent av alla anmälda antisemitiska hatbrott. 2010 registrerades totalt 1268 hatbrott med antijudiska motiv, en nedgång från 1809 år 2009.

Även i islamistiska grupper är antisemitismen ideologiskt förankrad. Traditionella antijudiska motiv förenas med propaganda som

»Vid en match 2009 skanderade delar av motståndarlagets supportrar 'Alla judar är svin'.«

Peter Longerich (mitten) och Juliane Wetzel överlämnar rapporten till förbundsdagens vicepresident Wolfgang Thierse.

FOTO: DBT/LICHTBLICK/ACHIM MELDE

förnekar av Förintelsen. Ett centralt tema i agitationen är Israels utplånande. Rapporten understryker den iranska regimens betydelse för spridandet av dessa budskap, men pekar även på den roll som spelas av bland annat vissa turkiska medier och organisationer.

STRATEGI SAKNAS

Enligt kommissionen är det oklart i vilken utsträckning denna propaganda påverkar tyskar med bakgrund i Turkiet eller andra delar av Mellanöstern. Mer forskning på detta område efterlyses. Samtidigt kritiserar vissa medier och pedagogiska projekt för att alltför ensidigt fokusera på antisemitism i grupper med muslimsk eller invandrarbakgrund: perspektivet stigmatiserar och riskerar att dölja problemets närvaro i majoritetssamhället och inte minst i högerextrema grupper.

Rapporten noterar att det i vänsterextrema grupper, framför allt i debatten om Israel, förekommer argument och tankesätt som avslutar till antisemitismens idétradition, men understryker samtidigt att judefientlighet i dessa miljöer inte utgör en fast ideologisk beståndsdel.

Vad den bredare politiska debatten anbelangar påpekas att tabuiseringen av antisemitism lever kvar, om än något försvagad. Detta hindrar emellertid inte tyska medier från att reproducera stereotypa bilder av judar, i synnerhet i debatten om Mellanöstern.

Författarna menar att det bedrivs en rad framgångsrika preventiva projekt på lokal nivå, men efterlyser en landsomfattande långsiktig strategi för att bekämpa antisemitism. De framhåller att upplysning om nazismens förbrytelser är viktigt, men argumenterar för att det pedagogiska arbetet, för att vara effektivt, i högre utsträckning än i dag bör inriktas mot samtida former av antisemitism.

Henrik Bachner

Judar på väg till eller ifrån synagogan i Malmö har utsatts för gläpord och hat.

Antisemitismen gör sig ideligen påmind i Sverige. Men alltför ofta möts den av okunskap och tystnad. Ledande politiker måste ta frågan på större allvar, skriver Willy Silberstein.

Varför är ledande politiker tysta?

Efter andra världskriget, och med en ökad kunskap om den katastrof som drabbat Europas judar, fanns en utbredd uppfattning om att antisemitismen omöjlig skulle kunna återkomma.

Hade någon då påstått att judar i en stad i södra Sverige år 2011 skulle trakasseras bara för att de är judar hade de förmodligen inte blivit trodda. Men tyvärr är detta fakta. Hatet mot judar har inte dött. Just nu ser vi skrämmande många exempel på detta.

Tidningen *Kvällsposten* berättade nyligen om "Hatets gata". Den ligger vid synagogan i Malmö. Män, kvinnor och barn på väg till eller ifrån synagogan utsätts för gläpord, skrik, hat.

Värst drabbad är rabbinen Shneur Kesselman. För honom är hatet, gläporden och trakasserierna vardagsmat.

Judarna i Malmö har upplevt flera mörka år. Enligt polisen är antalet anmälda hatbrott mot judar i Malmö fler i år än 2010.

VAR FINNS FREDRIK REINFELDT? Det finns en utbredd föreställning om att antisemitismen utgör ett marginellt problem i Sverige. Det är en både felaktig och farlig föreställning.

Det finns förvisso statsråd, som EU-minister Birgitta Ohlsson (FP) och integrationsminister Erik Ullenhag (FP), som understrukit problemets allvar, men vi vill höra fler engagerade röster. Var finns exempelvis statsminister Fredrik Reinfeldt (M) när judar i en svensk stad är rädda för att gå till en gudstjänst? Var är andra ledande företrädare inom olika sektorer, personer som visar vrede, avsky och svarar med åtgärder mot judehatet i Malmö?

För det är väl ingen som menar att vi bara ska vänja oss vid att judar trakasseras för att de är judar?

Samhället har misslyckats i grunden när judar i Malmö kontinuerligt trakasseras utan att större insatser sätts in.

MYTBILDNINGAR I P1

Detta är bara ett exempel på hur hat och fördomar mot judar florerar. Tyvärr finns många fler.

I Studio 1 i P1 den 9 september hävdade statsvetaren Claes G. Ryn att USA egentligen inte styrs av president Barack Obama och hans administration, utan att den faktiska makten ligger hos en "permanent regering", en sorts hemlig skuggregering som styr oavsett president. Denna sades ha fört Obama till makten och representerades i Vita huset av Rahm Emanuel och David Axelrod (två medarbetare till Obama med judisk bakgrund, numera avgångna), vilka antydes tjäna "vissa intressen i Mellanöstern".

Trots att statsvetaren tydligt laborerade med idéer om enhetliga och särskiljande judiska intressen (i opposition till icke-judiska) som judar alltid arbetar för på grund av sin judiska anknytning, om judisk omnipotens, konspirationer och illojalitet möttes han inte av några invändningar eller kritiska frågor.

"DE UTVALDA"

Ordföranden för Palestinagrupperna i Göteborg har tidigare bland annat utmärkt sig för förslaget att svenska högskolor bör "överväga att stänga av israeliska judar, och kanske även de judar i andra länder som stöder Israel, från utbildningar som rör kärnteknologi." I ett mejl förklarar han att detta skulle vara ironi, vilket är något svårbegripligt.

I tidningen *Folket* den 29/10 beskrev han den då nyligen genomförda utväxlingen av en israelisk soldat mot fler än tusen palestinska fångar som en avspiegling av en människosyn

som präglar "de utvalda" och påstod att palestinerna nu drabbas av samma avhumaniserande politik som judar utsattes för av Nazityskland.

Uttryck som "de utvalda" är naturligtvis ett sätt att tala om judar som kategori utan att behöva nämna ordet judar. Och att implicera att "utvaldhet" i en judisk kontext innebär överlägsenhet tillhör antisemitismens standardreperioar. Detta i förening med parallellen till nazismen och dess förbrytelser mot judar borde göra det uppenbart att budskapet går långt utöver legitim kritik av den israeliska statens politik i konflikten med palestinerna. Hård kritik är en sak, kritik som anspelar på eller använder sig av antisemitiskt tankegodis är en helt annan. Men tyvärr tycks den insikten saknas på en del redaktioner och hos vissa som engagerat sig för den palestinska saken.

Gratis-tidningen *Metro* publicerade nyligen en insändare där det påstods att ingen törs kritisera Israel för att "det är de som styr hela världsekonomin". Detta är en klassisk anspelning på att judar skulle styra, eller ha som ambition att styra världen och dess

ekonomi. *Metro* medgav att det var fel att publicera, men agerandet visar återigen på en oroande aningslöshet.

TYSTADEN OROAR

Låt mig ge ytterligare ett aktuellt exempel. Nyligen spelade en ökad antisemit på jazzfestivalen i Umeå. I programmet presenterades han som en "framgångsrik och kontroversiell författare" (se SKMA Nyhetsbrev December 2011). Den som sprider rasistisk propaganda av vilket slag det än är är inte "kontroversiell" utan rasist. Och den aktuelle musikern torgför ett extremt och omisskännligt judehat.

I bästa fall var skrivningen i festivalens presentation ett miss-tag, men det finns anledning att tvivla. I *Västerbottens-Kuriren* den 15 oktober avslöjade jazzfestivalens konstnärlige ledare att man diskuterat möjligheten att också arrangera ett seminarium med den antijudiske aktivisten där syftet skulle vara "att spegla en person som har något intressant att säga utanför sin musik".

Situationen i Sverige idag är allvarlig. Antisemitismen är oro-väckande utbredd, vilket också bekräftades i en rapport från Forum för levande historia förra året.

Det är skrämmande på flera sätt. Dels för att hatet gör att judar i exempelvis Malmö har anledning att vara oroliga för sin egen säkerhet. Men tystnaden är lika oroande. Det är av största vikt att betydligt fler bland Sveriges ledande politiker tar denna fråga på större allvar än de ser ut att göra nu.

Willy Silberstein

Ordförande för Svenska kommittén mot antisemitism
Texten utgör en bearbetad och kortad version av en artikel som publicerades i *Sydsvenskan* 9/11 2011.

”Sionisterna och media försöker eliminera oss spirituellt”

Förintelsen trivialiseras i israelisk debatt

Förintelsen missbrukas av olika opinioner i israelisk politisk debatt, nu senast av ultraortodoxa grupper. Retoriken trivialiserar folkmordet på judarna, men spelar också i händerna på europeiska opinioner som söker legitimera antisemitiska resonemang och demonisera bilder av Israel, skriver Anna Veeder.

FOTO: OMER MIRON

Ultraortodoxa protester i Jerusalem i december 2011. Även barn kläddes ut till koncentrationslägerfångar.

DEN RELIGIÖSA RADIKALISERINGEN i den ultraortodoxa sektorn i Israel och dess tilltagande krav på strikt könssegrering har rönt stor medial uppmärksamhet både i Israel och utomlands de senaste månaderna. Många ultraortodoxa uppfattar dock rapporterna och debatten i media som en aggressiv sekulär hetskampanj emot deras livsstil.

Nyårsnatten 2011 demonstrerade ett hundratal män och barn tillhörande de mest extrema ultraortodoxa grupperingarna i Mea Shearim i protest. Några av deltagarna bar svart- och vitrandiga uniformer likt koncentrationslägerfångarna under naziväldet, andra bar gula sexuddiga stjärnor med ordet ”Jude” impräntat. En liten pojke med en sådan judestjärna fastnålad på tröjan fotograferades med båda armarna uppsträckta, utan tvivel i syfte att associera till en mycket känd bild från Warszawas getto.

STOR UPPRÖRDHET

Bilderna väckte stor ilska och indignation hos israeliska politiker, företrädare för judiska organisationer och de överlevande. Minister Yossi Peled, som överlevde Förintelsen som barn, kallade demonstranterna ”galna och omoraliska”. ”Detta är ett uppenbart missbruk av minnet av

Förintelsen och en förolämpning för alla judar och Förintelseöverlevande”, sade direktorn för Simon Wiesenthal-centret i Israel Dr. Efraim Zuroff.

”Att använda symboler för Förintelsen är fullständigt oacceptabelt oavsett vilken slags protest det handlar om”, kommenterade Avner Shalev från Yad Vashem-institutet i Jerusalem. Försvarsminister Ehud Barak hävdade att demonstranterna ”gått över gränsen för det acceptabla” och oppositionsledaren Tzipi Livni uppmanade ultraortodoxa ledare att fördöma fenomenet.

Merparten av de ultraortodoxa rabbinerna avstod från att yttra sig, medan andra försvarade demonstranterna. ”Under Förintelsen försökte de eliminera oss fysiskt – nu försöker sionisterna och media att eliminera oss spirituellt”, förklarade en företrädare för den ultraortodoxa gruppen ”Eda Haredit” på nyhetssidan Kikar Hashabbat. ”Därför ville vi uttrycka den påtagliga smärta som vi upplever.”

INGET NYTT FENOMEN

Att symboler från Förintelsen används i den israeliska politiska debatten är inget nytt fenomen, varken på höger- eller vänsterkanten. Utrikesministern och FN-ambassadören Abba Eban kallade

1967 års gränser för ”Auschwitzgränser”, ett uttryck som används av högerpolitiker än idag. Under demonstrationerna mot Osloavtalet 1994–1995 visades en bild av dåvarande premiärminister Yizhak Rabin iklädd SS-uniform.

Proteströrelsen mot Gazautrymningen 2005 använde sig av orange judestjärnor (orange var proteströrelsens symbol), vilket dock aldrig blev någon massrörelse på grund av den indignation och de protester som stjärnorna väckte i den israeliska allmänheten. Israeliska bosättare på Västbanken har i årtionden skrikit ”nazister” och ”Kapos” till polis och militär som kommit för att evakuera dem eller som försvarat palestinskt liv och egendom från bosätтарыttacker. Den religiöse vänsterintellektuelle professorn Yeshayahu Leibowitz kallade vid ett tillfälle några israeliska soldater för ”judeo-nazister”, och antiokupationsaktivister i Bil’in har rapporterat demonstrera iförda gula judestjärnor med texten ”Palestinier” på arabiska.

Under en protest i Jerusalem i december 2011 mot så kallade ”prislapsattacker” (religiöst-nationalistiskt motiverade attacker med rasistiska undertoner) mot moskéer syntes en skylt med texten ”Israelisk Kristallnatt – inte här!”, och nyligen orsakade

justitieminister Yaakov Neeman rubriker efter att ha jämfört den politiskt vänsterorienterade israeliska dagstidningen *Haaretz* med nazistiska *Der Stürmer*.

TRAUMATISERAT SAMHÄLLE

Symbolerna från Förintelsen är djupt förankrade i det israeliska självmedvetandet och har av förståeliga skäl enorm emotionell laddning. Förintelsehistorikern Yehuda Bauer, akademisk rådgivare till Yad Vashem, säger att för judar och israeler så har missbruket av Förintelsensymboler en egen psykologisk förklaring. ”Israel är ett traumatiserat samhälle som hela tiden återvänder till traumat”, säger Bauer till onlinemagasinet *The Daily Beast*. ”Därför likställs alla opponenter eller upplevda fiender med den värsta fiende Israel någonsin haft”.

Syftet är inte sällan ett cyniskt försök att chocka, att slå under bältet på en föregiven politisk motståndare för att effektivt undvika en diskussion om sakfrågan. ”De vill attackera den sista heliga kon i Israel, så genom att använda Förintelsen på det här sättet så spottar de i ansiktet på den israeliska allmänheten”, sade Ephraim Zuroff apropå den ultraortodoxa demonstrationen i Mea Shearim.

Till skillnad från i Europa används nazistjämförelserna i

Israel främst som slagträ i en internjudisk israelisk politisk debatt där fokus ligger på offerrollen, vilket de gula stjärnorna och koncentrationslägeruniformerna effektivt illustrerar. Skällsordet "nazist" må vara vanligt på vissa håll, men konkreta nazistliknelser som i fallet Rabin är sällsynta och efter mordet på Rabin fullständigt oacceptabla för den israeliska allmänheten.

Förutom i antisionistiska ultraortodoxa extremistkretsar (en uppmärksammas men i praktiken försumbar minoritet) riktar sig förintelsesymbolerna och nazistanklagelserna inte mot staten Israel som koncept utan mot representanterna för det politiska motståndsläggret i syfte att vinna sympati och gehör för den egna saken. Israeliska flaggor med påritade hakkors, en inte helt obekant syn i europeiska demonstrationståg, är otänkbara i en israelisk kontext.

ANNAT SYFTE I EUROPA

Viktigt är också att påpeka att jämförelserna med Nazityskland oftast sker under politiska protestmanifestationer eller sammandrabbningar på marknivå, och inte – som ofta sker i Sve-

rige och Europa – i intellektuella opinionsartiklar på tidningarnas kultursidor där tankegångar om "offren som blivit bödlar" eller om Gazaremsan som ett nytt Warszawagetto söker likställa den israelisk-palestinska konflikten med Nazitysklands folk mord på judarna och därmed ifrågasätta eller delegitimerar det judiska folkets rätt till en egen stat.

I respons på bilderna från demonstrationen i Mea Shearim antog Knesset ett preliminärt lagförslag som gör det olagligt att använda nazist-symboler och att använda ordet "nazist" som skällsord, med böter på upp till 100 000 shekel (ca 200 000 kronor) och fängelse på upp till sex månader. Den israeliska medborgarrättsorganisationen Association for Civil Rights in Israel uttryckte i ett brev till justitieministern motstånd mot

lagförslaget och betonade att "yttrandefrihet innebär rätten att säga svåra saker som även kan vara sårande".

Även den amerikanska organisationen Anti-Defamation League

"Till skillnad från i Europa används nazistjämförelserna i Israel främst som slagträ i en internjudisk israelisk politisk debatt"

(ADL) uttryckte viss skepsis gentemot det israeliska lagförslaget. "Det skulle vara att föredra om missbruket av nazistliknelser och Förintelse-symboler kunde upphöra genom bättre kunskapsförmedling och genom att lokala politiska och religiösa ledare fördömer

nazistanalogier och förintelsejämförelser istället för genom lagstiftning", skriver ADL i ett pressmeddelande.

TRIVIALISERING AV FÖRINTELSEN

Denna slags associationer till nazismen och Förintelsen bidrar inte till ett ökat medvetande om de ideologiska och politiska processer som ledde till folk mordet på Europas judar under andra

världskriget. Tvärtom försvarar och förvränger de vår förståelse av konflikter, folk mord och andra katastrofer i modern historia.

Förutom att försvara dialog och öka polariseringen mellan olika politiska grupperingar och sektorer i det israeliska samhället så spelar det politiska missbruket av Förintelsen i en israelisk-judisk kontext i händerna på opinioner i Europa och på andra håll som med hänvisning till vad israeler eller judar gör och säger i Israel söker legitimerar antisemitiska resonemang och/eller demoniserande bilder av Israel. Minnet av offren och Förintelsens allmänmänskliga lärdomar får på inga villkor trivialiseras eller reduceras till ett politiskt vapen – varken i Israel, Sverige eller annorstädes.

Anna Veeder

Anna Veeder är frilansjournalist, bosatt i Israel sedan 1992.

Hon arbetar även inom den Jerusalembaserade organisationen Emek Shaveh, en grupp arkeologer och aktivister som fokuserar på arkeologins roll i det israeliska samhället och i den israelisk-palestinska konflikten, och studerar på BA-programmet i judisk historia på Israels Open University.

Investering i Kunskap AB Strategikonsulting & Investeringar

Box 5216, 102 45 Stockholm
Tel 08-670 65 00

Ljus i mörkret

Gästkrönika av Rakel Chukri

För några år sedan stod jag på Möllevångstorget och tittade på demonstrationerna mot Gazakriget. Hamasflaggor vajade i luften och plötsligt gick en demonstrant förbi med en tröja där det stod: ”Burn Israel Burn”. Jag var där med en judisk vän i Malmö. Han sa inte ett ord, skakade bara på huvudet. Samma vän har berättat att han inte skulle bära en davidsstjärna öppet i staden, av oro för att bli trakasserad.

Malmö har länge varit i fokus vad gäller antisemitism. Utländska nyhetsteam har gjort kritiska reportage från staden och Simon Wiesenthal Center har varnat judar för att åka till Malmö. Stadens starke man, Ilmar Reepalu, har de senaste åren gjort flera uttalanden som inte förbättrat situationen. Tvärtom. Han har till exempel uppmanat judar i Sverige att ta avstånd från Israels politik. Som om det var anledningen till antisemitiska påhopp. Och när Reepalu försökt be om ursäkt för ett tanklöst uttalande har det ofta hoppat ut en ny groda. Till slut verkade han inse frågans allvar och tillsatte ett dialogforum där religiösa representanter i staden ska diskutera frågor kring rasism. Men den tragiska följetongen som ledde fram till Dialogforumet visade tyvärr att det än i dag finns många som har svårt att diskutera antisemitism på ett ansvarsfullt sätt.

Om man ska peka på ett fall som mer än något annat har skakat om Malmöborna är det trakasserier av Shneur Kesselman, rabbin på judiska församlingen i Malmö. I november 2010 berättade han i *Sydsvenskan* om hur han regelbundet kallas för ”jävla jude” när han rör sig på stadens gator. Folk har spottat efter honom, kastat saker på honom. Han räknade till sjuttio incidenter på sex år.

I den aktuella boken *Sverige forever in my heart* följde Sydsvenskanreportern Niklas Orrenius upp vad som hade hänt efter att intervjun publicerades. Det hade cirkulerat rykten om att rabbinen gett upp och lämnat Malmö. Det visade sig vara osant. Trakasserier hade förvisso inte upphört, men rabbinen upplevde ett starkare stöd. Det händer ofta att folk söker upp honom för att visa sitt stöd. Det visar hur viktigt det är att föra en öppen diskussion om dessa frågor, även om de i det kortare loppet kan bidra till bilden av Malmö som en problemtung stad.

Orrenius pekade också på att man ska akta sig för att förklara all antisemitism med stadens stora arabiska befolk-

ning. I boken skriver han: ”parallellt finns i Sverige även en annan typ av judehat. En sorts svensk köksbordsantisemitism som aldrig riktigt dött ut efter 30- och 40-talens nazivåg.” Som exempel nämnde han attacken i oktober 2010 då några ungdomar i Höllviken omringade en kursgård där det fanns ett tjugotal judiska barn och skrek ”Heil Hitler”.

Orrenius berättade också om dirigenten Ilya Stupel som flyttade från Vellinge efter att i flera år ha ”plågats av nazister”.

Vad behövs då hända för att situationen ska förändras? Startandet av dialogforumet är ett steg i rätt riktning, medieuppmärksamheten en annan. Medlemmar ur den judiska församlingen i Malmö har också varit aktiva och visat att de vägrar gömma sig. I december anordnades en första vandring

genom centrala Malmö där de bar kippor och andra judiska symboler. Jehoshua Kaufman, som kom på idén, får ofta höra från judar utomlands att det finns problem i Malmö och säger att han hoppas att ”bilden är kraftigt överdriven”. Hans son, som också var med på promenaden, har beskrivit att det finns en rädsla i församlingen: ”Själv försöker jag aldrig dölja att jag är jude och det har hittills gått bra. Det är också viktigt att visa.”

För att få en nyanserad bild av situationen i Malmö måste man alltså skildra problemen men också ge utrymme åt dem som inte upplever sig vara hotade.

Samtidigt finns det anledning att vara orolig för att spänningarna i staden kommer att öka ytterligare. Drygt nio procent av stadens befolkning röstade på Sverigedemokraterna och andelen rasistiska sajter på internet ökar – många utnyttjar Malmö i propagandasyfte som ett exempel på att mångkultur inte fungerar.

I slutet av januari startades det så kallade Tryckfrihets-sällskapet i Malmö. Organisationens förlaga finns i Danmark och den danske ordföranden Lars Hedegaard dömdes förra året för hets mot folkgrupp. Han är ökad för sina islamo-foba uttalanden, till exempel hävdar han att det är norm för muslimer att våldta sina barn. Det är ett skrämmande tecken i tiden att Hedegaard var en av huvudtalarna på Tryckfrihets-sällskapets möte i Malmö. Det sista Malmö behöver nu är ännu fler som vill hetsa olika grupper mot varandra.

»Det sista Malmö
behöver nu är ännu
fler som vill hetsa
olika grupper
mot varandra.«

Rakel Chukri

Kulturchef på Sydsvenskan

PAUL LOESER & CO AB

OTROLIGT LÄTTA RESVÄSKOR TILL GROSSISTPRISER

Vid köp av resväska med hänvisning till denna annons lämnas bidrag till SKMA.

*Mycket välkomna till www.resvaskor.com
eller butiken på Kommendörsgatan 34
hälsningar Peter Loeser*

Box 3240, 103 64 Stockholm * 08/6616733
palos@swipnet.se * www.resvaskor.com

Frenkel **Media**

STÖTTAR ARBETET MOT ANTISEMITISM

Lärdomar för klassrummet

Pia Jagrelius, lärare på S:t Petri skola i Malmö, deltog i SKMA:s studieresa i Förintelsens spår i Polen hösten 2011. Här reflekterar hon över utbildningen.

Minnesmonument vid platsen för förintelslägret Treblinka. FOTO: JESPER MATTSSON

Besök vid resterna av gettomuren i Warszawa. FOTO: CARINA SÖDERBERG

I *Pojkarnas fickkalender* 1941 har min då 15-årige far skrivit upp vilka filmer han sett. Det är korta noteringar. Fickkalendern innehåller också ett långt förtryckt kapitel om Scouterna och beredskapen. ”Gasmasken studeras” står det under en bild och under en annan ”Många scouter äro blodgivare”.

Den 24:e och 27:e september har Bosse skrivit ”Var jag inne på ett invalidtåg” och efter noteringen plitar han två kryss och längre ner: ”x x Jag delade ut frukt och cigaretter till de sårade. Somliga grabbar var nog inte äldre än jag, stackars grabbar. Jag hoppas att de klarar sig och att Tyskland vinner kriget.”

PLATSER FÖRSVINNER

Pappas fickkalender och entusiasm för de tyska dyker upp i huvudet när vi går i Warszawas, Lublins och Krakows getton och när vi en mörk kväll vandrar genom den lilla staden Tykocin. Här levde kristna och judar en gång sida vid sida i en tvådelad by. Här ser vi en helt annan bild av kriget.

Tidigare på kvällen har vi åkt runt med

bussen och letat efter massgravarna som de nya vägbyggena har gjort svåra att hitta. I en by står några män vid mjölkpallarna men de vet inte var gravarna finns. Hela Polen tycks fyllt av platser med fruktansvärda skeenden som man nu gräver ner och bort.

Vi hittar gravarna nästa dag. De är knaggligt staketomslutna bitar skogsterräng.

Vårt sällskap är 15 svenskar hemmahörande mellan Ystad och Örnsköldsvik, mest lärare men också en förlagsredaktör, en grafisk formgivare och en präst. Svenska kommittén mot antisemitism med Lena Jersenius som reseledare har gett oss möjligheten – bland annat genom ett generöst stipendium. På det viset har det gått att få flera skolor att betala – en hel resekostnad anser många utbildningsanstalter att de inte har råd med.

LÄRDOMAR

Vad har jag då lärt mig och hur kan jag vidarebefordra det i min undervisning? Det är naturligtvis den oerhörda, industriella skalan av förintelsen, den ständiga påminnelsen om att det verkligen är sant och att ingen flyktmöjlighet fanns. Det är å andra sidan

de etiska lärdomarna: så fort vi avsevärrar och gör människor till ”de andra” så blir det riktigt farligt.

På trettondagen var vi 5000 i en manifestation mot skjutningarna i vårt Malmö. Vi övervann försvarsinstinkten ”det är bara kriminella som gör upp sinsemellan” och ”det är inte sådana som vi som dör”. Nej, vi insåg att alla är vi.

I ett förberedande seminarium för Polenresan berättade överlevaren Max Safir. Han var mycket bedrövad över att allt ”börjar om” i Malmö. Han syftade naturligtvis på trakasserierna mot judar. Varje gång jag ser rabbin Kesselman dra förbi med sina barn på stan tänker jag på det och jag skäms på hela Malmös vägnar. Jag har frågat mina judiska elever hur de har det – så länge vi inte syns är det inga problem svarar de.

De förnyade och fördjupade insikterna tar jag med mig och förmedlar i min undervisning. Polenresans lärdomar är både praktiska och känslomässiga.

Pia Jagrelius

Lärare på S:t Petri skola i Malmö

”Den bästa resa jag gjort”

15 PERSONER, FLERTALET lärare, deltog i SKMA:s utbildning om Förintelsen 2011. Utbildningen inleddes med ett föreberedande seminarium med föreläsningar om antisemitism, nazismen och folkorden på judar och romer samt ett vittnesmål från Max Safir, överlevande från Förintelsen. Studieresan till Förintelsens platser i Polen genomfördes under ledning av Lena Jersenius från SKMA. I februari 2012 genomfördes ett uppföljningsseminarium (se artikel nedan).

Deltagarna var genomgående mycket positiva till utbildningen. Så här skrev några av dem i sina utvärderingar...

...OM STUDIERESAN

”Kvaliteten på hela arrangemanget är glimrande – från upplägget till det rika innehållet med de utvalda platserna och människorna vi fått möta på så kort tid. Personligt och mycket skickligt agerande under hela resan från Lena. Oerhört givande resa, faktiskt den bästa resa jag någonsin gjort, gav mig mycket, på alla plan – mycket tacksam över att SKMA:s sätt att närma sig Förintelsens platser finns.”

Eva Follin, lärare och förlagsredaktör för läromedel

”Upplägget var mycket bra, nu känns det som att man har större förståelse för judarnas situation i Polen före, under och efter kriget. Att uppleva historia på plats är mycket bra och alla guiderna var duktiga och kunniga, hög nivå även här. Man får ett brett perspektiv på förintelsen och tillgång till många olika bilder.”

Ursula Åsen, Holavedsgymnasiet, Tranås

”Jag har aldrig varit med på en bättre upplagd och genomförd resa! Världsklass!”

Jesper Mattsson, Ungdomspräst, Ystads församling

...OM EFFEKTERNA PÅ UNDERVISNINGEN

”Jag berättar delvis en ny historia nu, med ett fokus på avsaknaden av det judiska. Det som skedde i Reinhardt lägren får också en ny dimension i mitt berättande. Framförallt känner jag att jag har fått enormt mycket ny kunskap och med det en säkerhet i undervisandet.”

Carina Söderberg, Jens Billeskolan, Bjurv

”I klassrummet kommer det att kännas säkrare och man vet vad man pratar om. Med kunskaper i ämnet vågar man ta ut svängarna och kan ge deltagarna mer variation i undervisningen. Kanske att man blir mer engagerad som egen person och att det smittar av sig på eleverna.”

Tom Landberg och Lasse Larsson, Kävesta Folkhögskola

”Det kommer att ge mig en vidare kunskap, ett större diskussionsutrymme kring förintelsen. Att ha varit på dessa platser som vi har varit har också gett mig verktyg till att kunna leva mig in i och känna för offren och deras situation. Förintelsen är så mycket mer än så. Det var något som verkligen framkom under resans gång.”

Lisa Sahlstedt, Lyckebyskolan, Haninge

”Berättelserna... Historien... Det som

hände... Allt detta blir mer levande och jag kan göra det mer levande eftersom jag varit på plats och sett. Mitt engagemang i frågor kring främlingsfientlighet, antisemitism och andra kränkningar av oliktkänkande har fördjupats och fått ytterligare dimensioner. De jag möter kommer att märka hur jag brinner för ämnet på ett annat sätt efter resan.”

Jesper Mattsson, Ungdomspräst, Ystads församling

”Mycket stor – det finns en kunskap, ett personligt engagemang och en egen upplevelse hos läraren som eleverna direkt känner av – lyfter ämnet och gör det viktigt.”

Eva Follin, lärare och förlagsredaktör för läromedel

Avslutning med rabbin David Lazar

FOTO: SKMA

Lena Jersenius välkomnar deltagarna till det avslutande seminariet.

SKMA:s UTBILDNING om Förintelsen avslutades med ett uppföljningsseminarium den 3-4 februari 2012. Enligt önskemål arrangerades ett möte med David Lazar, rabbin i Stockholms judiska församling. En av de frågor som ställdes var hur Förintelsen tolkats ur ett judiskt religiöst perspektiv.

Idéhistorikern Stéphane Bruchfeld förde ett samtal med kursdeltagarna om erfarenheterna av studieresan till Polen och visade

i sin föreläsning ”En dag i september 1942” hur man genom att ta reda på vad som hände i Sverige samtidigt som hundratusentals människor fördes till koncentrations- och förintelseläger kan skapa intresse och fördjupa förståelsen för detta skede i europeisk historia. Idéhistorikern Henrik Bachner belyste i en föreläsning den samtida antisemitismen i Sverige, Europa och globalt. Första dagen avslutades med en föreläsning om folkord i ett jämförande perspektiv av Tomislav Dulic, forskare vid Hugo Valentincentrum vid Uppsala universitet.

Under dag två fick deltagarna åter möjlighet att möta Max Safir. Max fick besvara frågor om hur han överlevde gettot och arbetslägret i Starachowice, hur han fördes till Auschwitz och senare till Mauthausen och Ebensee. Seminariet avslutades med att Mikael Enoksson, högstadielärare på Lillåns skola i Örebro, gav praktiska pedagogiska exempel på hur man kan arbeta med Förintelsen i skolan.

Kalendarium

ELEVRESOR

24 – 28 JANUARI

23 elever, lärare och föräldrar från Ängkärrskolan i Solna besökte Krakow, Rabka och Auschwitz-Birkenau. Ett förberedande seminarium hölls på skolan ett par veckor innan avresan under ledning av Ewa Andersson, som också guidade gruppen i Polen.

13 – 17 MARS OCH 20 – 24 MARS

Liksom tidigare år arrangerar SKMA en studieresa för elever från Brännkyrka gymnasium i Stockholm. Två grupper om tillsammans ca 80 elever och lärare reser till Krakow, Rabka och Auschwitz-Birkenau. Guide för båda grupperna är Ronny Juhlin, som också deltar i förberedelsearbetet på skolan.

27 – 31 MARS

Gymnasieläraren Lillemor Bodman genomför varje år ett demokrati- och integrationsprojekt på Lindeskolan i Lindesberg. Som en del i projektet arrangeras av SKMA en studieresa till Polen för elever ur olika årskurser på gymnasiet. I år deltar ca 50 elever, lärare och föräldrar i resan som går till Krakow, Rabka och Auschwitz-Birkenau. År 2001–2002 deltog Lillemor, tillsammans med bland andra Ewa Andersson, Per Höjeberg och Ronny Juhlin i SKMA:s och Forum för levande historias guideutbildning till Förintelsens platser i Polen.

17 – 21 APRIL

Ronny Juhlin leder och guidar en grupp från Fellingsbro FHS utanför Örebro, som för tredje gången besöker Polen i SKMA:s regi. Ronny Juhlin har guidat samtliga grupper och deltar även i förberedelsearbetet.

29 MAJ – 1 JUNI

Per Höjeberg leder en studieresa till Polen. Gruppen består av ett tiotal elever och lärare från Pixboskolan i Mölnlycke och ungefär lika många elever och lärare från Själevad utanför Örnsköldsvik.

Genom bidrag från Björkstén-Sparrings stiftelse för mänskliga rättigheter deltar SKMA:s pedagogiska ledare i förberedelserna inför resan genom att besöka de olika skolorna. De pedagogiska ledarna förbereder elever, lärare och ibland även föräldrar för besöket genom föreläsningar och övningsuppgifter som rör antisemitism och Förintelsen. Eleverna får också möjlighet att möta den guide de skall resa tillsammans med.

8 – 12 JUNI

En mindre grupp lärare från Nacka gymnasium besöker Warszawa, Bodzentyn, Starachowice, Krakow och Auschwitz-Birkenau i syfte att förbereda elevresor.

FÖRINTELSENS MINNESDAG

27 JANUARI

Högtidsstund till minne av befrielsen av koncentrations- och förintelselägret Auschwitz-

Birkenau i Stockholms Stora Synagoga.

SKMA:s styrelseledamöter Mirjam Kellermann och Agneta Berliner medverkade vid minnesprogrammen i Linköping och Norrköping respektive Västerås.

LÄRARSEMINARIER

14-15 FEBRUARI

SKMA arrangerade i samverkan med Lärarutbildningen vid Karlstads universitet och ABF Värmland ett seminarium i Karlstad om antisemitism och islamofobi. Seminariet genomfördes med stöd av Ungdomsstyrelsen.

14 – 15 MARS

SKMA arrangerar tillsammans med Stockholms skolförvaltning ett seminarium i Stockholm om antisemitism och islamofobi. Seminariet genomförs med stöd av Ungdomsstyrelsen.

18 APRIL

SKMA anordnar ett eftermiddagsseminarium i Jönköping i samarbete med Studiefrämjandet. Vid seminariet kommer SKMA:s interaktiva utbildningsmaterial *Vad är en människa?* att demonstreras för lärare. Vidare presenteras SKMA:s och Forum för levande historias studiematerial om antisemitism, diskriminering och fördomar.

UTBILDNING FÖR UNGDOMAR

16 – 18 MARS OCH 22 – 22 APRIL

SKMA arrangerar under våren en utbildning för ungdomar

om fördomar och intolerans. Utbildningen syftar till att ge deltagarna kunskap om antisemitismens och andra fördomstypers historia, samtida uttryck och funktioner samt till att förse dem med redskap och argument med vilka fördomar och grupphat kan bemötas. Seminarierna leds av Lisa Sahlstedt, lärare i SO på Lyckebyskolan i Haninge, och Mathan Ravid, Masterstudent i historia vid Uppsala universitet och verksam inom SKMA. Under utbildningen deltar även Jonathan Leman, föreläsare och reporter på den antirasistiska tidskriften Expo och Henrik Bachner, idéhistoriker och författare till böcker om antisemitism och fördomar.

MÖTEN

16 NOVEMBER

Per Höjeberg representerade SKMA vid ett seminarium om arbetet med främlingsfientlighet i skolan. Inbjudare var regeringens särskilde utredare, Bengt Westerberg, som leder Utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet och liknande intolerans.

23 NOVEMBER

Henrik Bachner medverkade med föreläsningar om antisemitism vid en temadag på Kunskapsgymnasiet i Malmö. Temadagen arrangerades i samverkan med Dialogforum i Malmö.

Mikael Enoksson prisad för lärarinsatser – igen

SOM MEDDELADES I förra numret av SKMA:s Nyhetsbrev tilldelades Örebro kommuns pedagogiska pris 2011 Mikael Enoksson, lärare på Lillåns skola i Örebro och sedan många år medlem i SKMA där han regelbundet medverkar i utbildningsverksamheten som pedagog och föreläsare. Nu har Mikael prisats igen. Han har av Michael A. Frieds stiftelse tilldelats ett av 2012 års två lärarpriser.

Prismotiveringen lyder: ”Mikael Enoksson belönas för ambitiöst och oförtröttligt peda-

gogiskt arbete med värdegrundsfrågor. Under många år har Mikael utvecklat sina metoder att med utgångspunkt i Förintelsens historia öka sina elevers medvetande om konsekvenserna av främlingsfientlighet, antisemitism och farliga ideologier.

Mikael har själv, genom fortbildning, förkovrat sig i denna del av historien och om metodik kring sådan undervisning. Mikael har genomfört ett pionjärarbete i sin och elevernas hembygd för att göra eleverna medvetna om historiens koppling till deras eget liv

och samhälle. Han arrangerar även elevresor till Förintelsens minnesplatser i Polen.

Mikael visar även, genom samarbete med sina kollegor, att undervisning kopplad till värdegrundsfrågor med Förintelsens historia som start, med framgång kan göras i samverkan över ämnesgränserna.”

Det andra priset tilldelades Mattias In de Betou, Kunskapsskolan Fruängen, Stockholm. Priserna överlämnades av Hedi Fried i samband med Förintelsens minnesdag.

SKMA gratulerar – igen!

Studieresa augusti 2012

Förintelsen i Ukraina

Gömd i en liten skrubbe på en vind i byn Urycz i östra Galicien bevitnade Michael Hauptman hur hans fyra systrar, flera syskonbarn, vänner och grannar mördades. De var några av 180 personer som dödades den 27 augusti 1941 av tyska soldater och lokala ukrainska samarbetsmän på order av den holländske SS-officern Pieter Menten. Michael överlevde och kunde vittna mot Menten. Genom hans vittnesmål, genom rättegångsprotokoll och tidningsartiklar kan vi veta exakt vad som hände den där onsdagen i augusti 1941.

Studieresan till Ukraina 2012 kommer att gå till området kring Lviv i västra Ukraina. Allt sedan 1300-talet hade stora judiska grupper varit bosatta i Lviv och i byarna runt omkring. Tiotusentals judar mördades av de speciella insatsgrupperna under den nazistiska ockupationen eller deporterades till Reinhardt-lägren. Vi kommer bland annat att besöka byn Urycz och följa Michael Hauptmans levnadsöde.

Liksom tidigare år samarbetar vi med Ukrainian Centre for Holocaust Studies och lokala historiker på de olika platser vi besöker. Förutom Lviv-området, besöker vi också de i Polen belägna lägren Belzec, Majdanek och Sobibor liksom staden Lublin. Preliminära datum för studieresan är 29 juli – 8 augusti 2012. Resan blir ca 10 dagar. Ett förberedande seminarium äger rum i maj 2012. Priset för resan blir ca 14 700 kronor. Detaljerad information om resan och anmälningsblankett finns på SKMA:s hemsida, se www.skma.se/utbildning/studieresor

För ytterligare information kontakta Lena Jersenius, SKMA, info@skma.se eller 08-6676090.

CREATIVE
events

”Jätteintressant, informativt och nyttigt”

Antisemitism, islamofobi, hatbrott och Europas två extremhögrar stod i fokus när SKMA arrangerade ett tvådagarsseminarium i Karlstad.

”Jätteintressant, informativt och nyttigt”, så beskrev läraren Elin Blom från Lundsbergs skola i Storfors det tvådagarsseminarium om antisemitism och islamofobi som SKMA arrangerade i Karlstad tillsammans med Karlstads universitet och ABF Värmland 14-15 februari. Utbildningen, som genomfördes med bidrag från Ungdomsstyrelsen, var den andra i sitt slag och lockade drygt 100 deltagare, mestadels lärare.

Liksom vid seminariet i Malmö i mars 2011 (se Nyhetsbrev juni 2011) inledde historikern Anders Wigerfelt den första seminariedagen med en diskussion om begrepp som fördomar, stereotyper, xenofobi, främlingsfientlighet och rasism. Många i publiken deltog i det samtal som följde kring hur man som lärare bäst arbetar för att motverka spridandet av fenomenet bland elever som t ex via Internet kommer i kontakt med dylik propaganda. Första seminariedagen avslutades med en föreläsning av historikern Heléne Löw om hatbrottens utveckling.

Därefter talade idéhistorikern Stéphane Bruchfeld om den så kallade ”historierevisionismen” – förnekandet av Förintelsen och andra nazityska förbrytelser. Många i publiken deltog i det samtal som följde kring hur man som lärare bäst arbetar för att motverka spridandet av fenomenet bland elever som t ex via Internet kommer i kontakt med dylik propaganda. Första seminariedagen avslutades med en föreläsning av historikern Heléne Löw om hatbrottens utveckling.

TVÅ EXTREMHÖGRAR

Under den andra seminariedagen redogjorde islamologen Jonas Otterbeck för islamofobi-begreppets framväxt och för hur islamofobi gått från att framför allt gälla olika former av diskriminering av muslimer i samhällslivet till att kompletteras av en ”islamkritik” ofta driven av populistiska partier i Europa och höger(kristna)grupper i USA. Jonathan Leman, föreläsare på Expo utbildning, gav åhörarna exempel på nutida hat på nätet, samt presenterade olika strategier och metoder i arbetet mot intolerans i skolan.

Ny för denna gång var Rasmus Fleischer, doktorand i historia, vars föreläsning bar titeln ”Europas två extremhögrar”. Europa har i dagsläget inte en extremhöger utan minst två. Om den ena är antimuslimsk är en andra antisemitisk. Så lyder det simpla sättet att skilja dem åt.

Den förstnämnda extremhögern, som inkluderar organisationer som brittiska English Defence League (EDL) och Sverigedemokraterna, ser sig själva i många fall som ”kontra-jihadister”. Centralt för dessa är föreställning-

en om att muslimer utgör ett demografiskt hot mot ”den västerländska civilisationen”. Inom vissa miljöer finns en villighet att möta detta föregivna hot med våld.

Synen på Israel är ett exempel; både ”kontra-jihadister” och ”identitärer” – som inte sällan vill framställa sig som ”pro-israeliska” respektive ”pro-palestinska” – har ett intresse av

Stéphane Bruchfeld föreläste om förnekandet av Förintelsen.

Elin Blom.

överlägsenhet är inte frånvarande i dessa miljöer, men har i hög grad trängts ut av ”etnopluralismen”, en idé om att alla folk eller ”raser” har rättigheter, men bör leva i total separation från varandra. I praktiken innebär detta global apartheid. Grupperingar inom denna extremhöger hålls i många fall samman av fixeringen vid att bekämpa en föregiven judisk konspiration, vars företrädare ofta benämns som ”sionister”.

För att samtidigt kunna bemöta de två extremhögrarna är det dock, enligt Fleischer, också nödvändigt att förstå vad som förenar dem och hur de i vissa fall lever i symbios.

Partier som ungerska Jobbik och organisationer som Nordisk Ungdom kan istället inordnas i den extremhöger som ofta betecknar sig själv som ”identitär”. Tanken på den ”vita rasens”

ett upptrappat våld i Mellanösternkonflikten och att dess konfliktlinjer ska bli vägledande för politiken i Europa. Ett påstått ställningstagande för den ena eller andra parten i konflikten mellan israeler och palestinier innebär, slutligen, inte heller någon garanti mot att såväl antisemitism som islamofobi kan påträffas inom båda extremhögrarna. Som Fleischer visade finns otaliga exempel på motsatsen.

VÄRDEFULL KUNSKAP

Även denna gång möttes SKMA:s arrangemang med stor uppskattning. Hugo Wessman var en av många deltagare som påtalade hur föreläsarna på ett bra sätt konkretiserade tankar och fördomar som vi alla i viss mån har, och han fick medhåll av Elin Blom: ”Ofta bär vi på omedvetna attityder och föreställningar, och inte minst som lärare är det viktigt att tänka på hur man uttrycker sig.”

Enligt Elin hade dagarna i Karlstad givit henne en ökad medvetenhet, och en hel del användbara praktiska exempel att jobba med. ”Seminariet påminner på ett effektivt sätt om vikten av antirasistiskt arbete.”

Mathan Ravid

B E T A L D   A N N O N S P L A T S

Här finns en grupp
på fem personer

På IPU tar vi fram **analysverktyg** som bland annat ger en tydlig bild av en grups sammansättning – och hur den på bästa sätt kan utvecklas: Att förstå sitt och andras beteende är en viktig nyckel för den optimala gruppen. IPU Profilanalys skapar förutsättningarna att nå dit.

Läs mer på ipu-profilanalys.com

 IPU Profilanalys®

 IPU | Institutet för
Personlig Utveckling

A**B**

ABC

FÄRGEKONOMI

BIRGER JARLSGATAN 65, 113 56 STOCKHOLM
TEL 08-673 70 75, FAX 08-15 92 12

www.abcfargekonomi.se abc.fargekonomi@comhem.se

ABC Färgekonomi AB startade sin verksamhet den 12 januari 1976. Idén vi hade när vi började var att skapa en yrkesbutik och ge god service till yrkesfolk samt att allmänheten skulle få fackmannamässig service. Det senare såg vi som framtiden för *gör-det-själv-aren*, vilket vi idag kan konstatera vara ett faktum.

Idag är vi kända för att vara Sveriges mest välsorterade färgbutik. Vi är återförsäljare för Nordsjö-färg samt för en mängd andra färgleverantörer, likaså för svenska och utländska tapeter.

Vi har ett unikt sortiment med egna kataloger av pigment, möbelrenoveringsprodukter, guld och silverprodukter med tillbehör för den som vill arbeta med bladguld eller slagmetall. Vi har också ambitionen att kunna tillhandahålla våra kunder de gamla målningsmaterialen som takjuteväv, spännpapp, temperafärger, äkta linoljefärger, kvalitetspenslar, facklitteratur m m.

Kunden som besöker vår butik känner sig genast hemmastadd i vår mysiga och gammaldags inredda lokal med vår kunniga personal.

VÄLKOMMEN ATT BESÖKA OSS!

Och så 20 % alltså!

Hälsningar
Paul och Lennart Mankowitz

ÖPPET. Måndag–fredag 7.30–18.00, lördag 10.00–15.00

C**F**

Vill du ha någon som tillvaratar
våra judiska intressen imorgon?

**Bli då medlem i en
Judisk församling idag!**

De judiska församlingarna har som uppgift att möjliggöra ett
judiskt liv idag – och för våra barn och barnbarn imorgon.

Vi har ett stort utbud och representerar våra medlemmar i många olika
frågor, både i media och gentemot statsmakten.

Du behövs NU för att vi skall kunna fortsätta vår viktiga verksamhet.

Bli medlem i en församling nära dig!

De judiska församlingarna är förenade i Judiska Centralrådet i Sverige

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

www.judiskacentralradet.se

FYRA DAGAR I APRIL

Av Magnus Alkarp

En sann historia
om kravallerna som
skakade Uppsala 1943.

>>URPREMIÄR 18/2

UPPSALA STADSTEATER

BILJ: WWW.UPPSALASTADSTEATER.SE 018-14 62 00
KASSANS ÖPPETTIDER: MÅN-FRE 12-18, LÖR KL 14-18

Supernöjda kunder och lyckliga säljare – NY INSPIRATIONSKÄLLA att ösa ur!

Det du ger får du tillbaka – bli bäst på sälj!

Beställ boken på:

www.market.se/supernojdakunder
eller ring 08-440 76 71

**Supernöjda kunder, lyckliga säljare
och framgångsrik försäljning** – låter
det som en utopi? Det är det inte!

Men vem är egentligen säljare?
Hur gör man för att lyckas överträffa
kundernas förväntningar – och
därmed öka lönsamheten?

I *Susanne Einhorn*s nya bok får
du och din personal på ett mycket
konkret sätt ta del av de små
stegen som skapar den stora
skillnaden!

Priser:
1-10 ex 349:-/st
11-20 ex 299:-/st
21-50 ex 249:-/st
(Moms + porto tillkommer.)

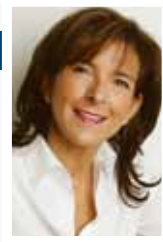
Så här skriver författaren:

"Jag är övertygad om att du som säljare är den
avgörande faktorn. Så se din vikt i guld. För när du
bestämmer dig för att skapa supernöjda kunder blir
du en lyckligare säljare och butiken mer lönsam.
Allt du ger från hjärtat får du tillbaka".

Om Susanne Einhorn:

Susanne Einhorn är beteendevetare
med mer än 10 års yrkeserfarenhet
från detaljist- och servicebranschen
i såväl USA som Sverige.

Sedan sent 80-tal har hon arbetat
med att förbättra och effektivisera
försäljningsarbetet i olika typer av
organisationer.

market

.tidning

.plus

.se

.nyhetsbrev

.fakta

.event

svenska | mot kommittén | antisemitism

BILDAD I ENLIGHET MED NANSEN-KOMMITTÉNS DEKLARATION, OSLO 1983

- är en ideell, religiöst och politiskt obunden organisation, som har till ändamål att förebygga och motverka antisemitism och rasism.
- bedriver en varierad, rikstäckande verksamhet.
- informerar politiker, myndigheter och media om rasism och antisemitism.
- samarbetar med utländska organisationer, universitet och forskningsinstitut i frågor som rör antisemitism och rasism.
- samarbetar med skolor, studieförbund, folkhögskolor, liksom med andra svenska demokratiska antirasistiska organisationer. Vi samarbetar även med Forum för levande historia.
- bedriver ett långsiktigt arbete för att bredda och fördjupa kunskaperna om antisemitism, rasism och Förintelsen inom skolan. Ett led i detta projekt är arrangerandet av seminarier över hela landet för lärare, liksom årliga utbildningsresor till forsknings- och utbildningsinstitut i Polen och Baltikum.
- producerar och distribuerar skrifter och annat undervisningsmaterial om Förintelsen, antisemitism, rasism och nazism.
- ger ut ett nyhetsbrev som skickas till kommitténs medlemmar, lärarnätverk och opinionsbildare.

STÖD SVENSKA KOMMITTÉN MOT ANTISEMITISM PLUSGIRO 30 1 29-1, BANKGIRO 861-6112

SKMA | SVENSKA KOMMITTÉN MOT ANTISEMITISM
ANSVARIG UTGIVARE: WILLY SILBERSTEIN
REDAKTÖR: HENRIK BACHNER
LAYOUT: KARL GABOR

Box 22330, 104 22 STOCKHOLM, SWEDEN | TEL +46(0)8 667 60 90 | FAX +46(0)8 652 60 90
E-POST INFO@SKMA.SE | WWW.SKMA.SE | PLUSGIRO 30 1 29-1 | BANKGIRO: 861-6112